

Kitap Değerlendirmesi

Faşizme Heves Etmek Demokrasiye Karşı En Büyük Tehdidi Anlamak İçin Bir Rehber

Federico Finchelstein, 2025, İletişim Yayınları, 253.

Tuğba Pusa¹

Son on yılda siyaset bilimi literatüründe faşizm ve popülizmin demokrasiler üzerindeki etkilerine ilişkin akademik çalışmalar belirgin şekilde artmıştır. Aşırı sağ partilerin yükselişi ve popülist liderlerin iktidara gelişindeki artış, demokrasilerin otoriterleşme eğilimleriyle karşı karşıya kalabileceği yönündeki endişeleri gündeme taşımıştır (Inglehart ve Norris 2019). Bununla birlikte, literatürde bu iki olgu çoğunlukla ayrı değerlendirilmekte; aralarındaki tarihsel ve ideolojik ilişkiyi bütüncül biçimde ele alan çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Bu noktada, Arjantinli tarih profesörü Federico Finchelstein'in *Faşizme Heves Etmek* adlı eseri, literatürdeki söz konusu boşluğu doldurarak hem kuramsal hem de tarihsel açıdan özgün bir değerlendirme sunmaktadır.

¹ İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
Doktora Öğrencisi, tugbapusaa@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9822-1180.
Doi: 10.5281/zenodo.16028979

Geliş Tarihi: 20 Mayıs 2025
Received: 20 May 2025

Kabul Tarihi:01 Haziran 2025
Accepted:01 June 2025

Bu makaleye atıf için/ *To cite this article:* Pusa, T.. (2025). Kitap Değerlendirmesi. Faşizme Heves Etmek Demokrasiye Karşı En Büyük Tehdidi Anlamak İçin Bir Rehber. Federico Finchelstein. *Politik Psikoloji Dergisi*, 5(1),124-128.

Federico Finchelstein, faşizm ve popülizm arasındaki tarihsel, ideolojik ve siyasal ilişkiyi ele alarak günümüzdeki otoriter yönelimleri açıklamayı amaçlamaktadır. Kitap, günümüzde bazı popülist liderlerin faşizme heves ettiklerini, demokratik kurumları zayıflatan ve otoriterleşmeye yol açan yeni bir siyasal liderlik biçimi ortaya koyduklarını ileri sürmektedir. Finchelstein, bu liderleri *faşist özentiler* olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu kavram, faşizm ile günümüz sağ popülizmi arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik özgün bir kuramsal çerçeve sunar.

Finchelstein, Nazi Almanyası, Faşist İtalya ve Arjantin'deki Peronizm gibi klasik örneklerle günümüz liderlerini karşılaştırmakta; Trumpizm, Bolsonarizm ve Hindistan'daki Modi yönetimini bu tarihsel bağlam içinde değerlendirmektedir. Özellikle 2015 yılında Trump'ın başkanlık adaylığını ilan etmesiyle başlayan süreç, faşizmin popülizme evrilerek yeniden şekillendiği kritik bir nokta olarak ele alınır. Finchelstein, özellikle Donald Trump, Jair Bolsonaro, Viktor Orbán ve Narendra Modi gibi liderlerin söylem ve uygulamalarında, faşist ideolojinin tarihsel izlerini taşıyan otoriter eğilimlerin belirgin biçimde görüldüğünü ileri sürer. Bu liderler, geçmişteki popülist liderlerden farklı olarak sadece halkın gerçek temsilcisi olduklarını ileri sürmekle kalmaz; aynı zamanda totaliter yalanlara, ırkçı söylemlere ve anayasal düzeni içten zayıflatmaya yönelik hukuk dışı yöntemlere başvururlar. Genellikle seçimle iş başına gelseler de demokratik meşruiyeti bir araç hâline getirerek iktidarlarını sürdürmeye yönelik stratejiler uygularlar.

Dört ana bölümden oluşan kitapta, her bir bölüm başlığı faşizmi oluşturan temel unsurları ele almakta: şiddet ve siyasetin militarizasyonu, yalanlar ve propaganda, yabancı düşmanlığı siyaseti ve diktatörlük. İlk bölümde, faşizmin şiddeti hem meşru hem de zorunlu bir araç olarak kullandığı anlayış analiz edilir. Finchelstein'a göre, "faşist özentiler" faşizme yakın eğilimler sergilemekle birlikte, onları tam anlamıyla "faşist" olarak tanımlamak mevcut koşullarda mümkün değildir. Zira bu liderler şiddeti yüceltmelerine rağmen, henüz demokrasiyi tam bir diktatörlüğe dönüştürmemiş ve faşizmin ayırt edici özelliği olan teröre dayalı sınırsız şiddet uygulamasına başvurmamışlardır. Bununla birlikte, teşvik ettikleri şiddet, demokrasiler açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır ve faşizmle yakından bağlantılıdır (Finchelstein, 2025: 82).

İkinci bölüm, faşizmin sistematik yalan ve propagandaya dayalı gerçeklik inşasını ele alır. Finchelstein, faşist liderlerin hakikatin tek temsilcisi olduklarını iddia ettiklerini ve muhalif tüm görüşleri yalan olarak yaftaladıklarını ifade eder. Günümüz faşist özentileri ise bu stratejiyi dijital çağın imkânlarıyla yeniden üretmektedir. Sosyal medyada yayılan komplo teorileri, seçimlere ilişkin asılsız hile iddiaları ve medyaya yönelik sistematik saldırılar, bu liderlerin kendi siyasal gerçekliklerini inşa etmelerine imkân tanımaktadır. Finchelstein'a göre, demokrasiyi savunmak istiyorsak, yalanların ve

propagandanın farkına varmak ve bunları ifşa etmek zorunludur (Finchelstein, 2025: 129).

Üçüncü bölüm, faşist ideolojinin temel bileşenlerinden biri olan yabancı düşmanlığı siyasetini konu edinir. Finchelstein'ın ifadesiyle, faşizm düşman olmadan var olamaz. Tarihsel olarak Yahudiler, göçmenler ve komünistler gibi gruplar faşist rejimlerde düşman ilan edilmiştir. Günümüzde ise benzer yaklaşım göçmen karşıtlığı, İslamofobi ve azınlık haklarına yönelik kısıtlamalar şeklinde kendini göstermektedir. Hindistan'da Başbakan Modi'nin Müslümanlara yönelik dışlayıcı söylemleri ile Avrupa'daki bazı aşırı sağcı liderlerin göçmen karşıtı politikaları, Finchelstein'ın "faşist özentiler" kavramsallaştırması çerçevesinde değerlendirilebilecek çağdaş örneklerdir.

Son bölüm, faşist rejimlerin merkezî figürü olan "mutlak lider" kavramına odaklanır. Mussolini ve Hitler gibi liderler, halkın iradesini yalnızca kendi kişiliklerinde somutlaştırdıklarını ileri sürmüş, temsilî kurumları işlevsizleştirmiş ve hukuku iktidarlarını pekiştirmek için araçsallaştırmışlardır. Finchelstein'a göre, faşist özentiler, demokratik yollarla iktidara gelseler de kurumları zayıflatarak tüm meşruiyeti kendi otoriteleri etrafında toplamaya çalışırlar.

Günümüzde popülist liderler, faşizmin bu dört temel unsurunun bazılarını doğrudan benimserken, diğerlerini ise örtük ve dolaylı biçimlerde uygulamaktadır. Popülizm, halkın iradesinin temsilî kurumlar yoluyla değil, doğrudan ve kişisel bir liderlik aracılığıyla ifade bulması gerektiği anlayışına dayanır. Popülist söylemde halk homojen bir bütün olarak görülür; siyasi muhalefet, azınlıklar ve medya bu bütünün dışına itilir. Finchelstein bu noktada, popülizmin demokratik kurumları tehdit ettiğini, ancak bu kurumları tümüyle ortadan kaldırmadığını ifade eder. Kitapta popülist liderlerin otoriterliğe yönelmeleri, faşizme giden sürecin ilk adımı olarak değerlendirilir. Finchelstein'a göre, faşist özentilerin demokratik kurumları içeriden zayıflatmaları, hukuku kendi siyasi amaçları doğrultusunda kullanmaları ve toplumu kutuplaştıran bir söylem benimsemeleri faşizmin yeniden canlanması bağlamında endişe vericidir.

Faşizme Heves Etmek adlı kitap, siyaset bilimi literatürüne önemli bir kavramsal katkı sunmaktadır. Finchelstein'ın geliştirdiği *faşist özentiler* kavramı, faşizm ile günümüzdeki popülist siyaset arasında giderek belirsizleşen sınırları anlamaya yönelik yeni bir düşünsel çerçeve ortaya koyar. Bu kavram, popülist liderlerin açıkça faşist olarak nitelendirilemeyecekleri, ancak faşizmden beslenerek bu geleneğe heves ettikleri düşüncesine dayanır. Bu yönüyle eser, otoriterlik tartışmalarına yalnızca tarihsel benzerlikler üzerinden değil, ideolojik ve pratik süreklilikler üzerinden yaklaşmaktadır. Finchelstein, bu yeni siyasal liderlik biçimini analiz ederek demokrasinin içten içe yok olabileceğine dair uyarıda bulunmaktadır.

Federico Finchelstein bu kitabında, yalnızca kuramsal bir tartışma yapmakla kalmaz; aynı zamanda tarihsel karşılaştırma yöntemine dayanarak analizini güçlendirir. Yazarın kullandığı yöntem, kitabın kuramsal gücünü artırırken, küresel bir perspektif benimsemesi de eserin en güçlü yanlarından birini oluşturmaktadır. Kitap yalnızca Avrupa merkezli faşizm tartışmalarına bağlı kalmamakta; Latin Amerika, Asya ve Orta Doğu gibi farklı siyasal ve kültürel bağlamlardan örnekler sunarak faşizmin ve popülizmin küresel yükselişini analiz etmektedir. Bu yaklaşım, Batı dışı ülkelerdeki liderlik modellerini anlamada ve evrensel ölçekte otoriterleşme eğilimlerini karşılaştırmada önemli katkılar sunar.

Bununla birlikte, eserin zayıf yönleri de vardır. Öncelikle, *faşist özentiler* kavramı her bağlamda yeterli açıklayıcılığa sahip değildir. Popülizmin ideolojik çeşitliliği, özellikle sağ ve sol ekseninde farklılaşan yapısı göz önüne alındığında, bu çerçevenin evrensel geçerliliği tartışmalı hâle gelmektedir. Öte yandan, yazarın değerlendirmesi büyük ölçüde karizmatik lider figürleri üzerine inşa edilmiştir. Oysa popülist liderlerin yükselişi, sadece kişisel özelliklerle açıklanamayacak kadar çok boyutlu tarihsel ve yapısal koşullara dayanmaktadır. Savaşlar, ekonomik eşitsizlik, sınıfsal ayrışma, kitlesel göç hareketleri, iklim krizi ve artan toplumsal huzursuzluk gibi faktörler, popülizmin zeminini oluşturan dinamikler arasında yer alır. Finchelstein, her ne kadar demokrasiye yönelik faşist tehdidi başarıyla analiz etse de bu tehdide karşı geliştirilebilecek demokratik mekanizmaları ve kurumsal alternatiflere dair çözüm önerileri sunmamaktadır. Bu yönüyle eser, teşhis açısından güçlü bir analiz sunsa da çözüm üretme ve strateji geliştirme bakımından sınırlı bir yaklaşımla kalmaktadır.

Federico Finchelstein'in *Faşizme Heves Etmek* adlı eseri, hem kuramsal derinliği hem de tarihsel karşılaştırmalarıyla, günümüz demokrasilerini tehdit eden otoriter popülist eğilimleri anlamak için önemli bir referans kaynağı. Eser yalnızca siyaset bilimi alanında çalışan akademisyenler için değil, otoriterleşme süreçlerine ilgi duyan tüm okurlar için de yol gösterici nitelikte. Finchelstein, popülizm ile faşizm arasındaki karmaşık ilişkiyi kavramsal netlik içinde ortaya koyarken, demokratik kurumların içten içe aşındırılmasına karşı bir uyarmakta. Kitap, küresel ölçekte artan otoriterleşme eğilimlerine işaret ederken, demokrasiyi savunmanın hâlâ mümkün olduğunu hatırlatmakta. "Otoriterlik durdurulamaz değildir" vurgusu, faşist özentilere karşı verilecek mücadelenin bu tehdidin önüne geçebileceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA

Inglehart, R., & Norris, P. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge: Cambridge University Press.

Finchelstein, F. (2025). *Faşizme heves etmek: Demokrasiye karşı en büyük tehdidi anlamak için bir rehber* (Z. Şarlak, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.